

Nr 380

Av herr **Hjalmarsson m. fl.**, om slopande av det allmänna barnbidraget till första barnet, m. m.

Fr. o. m. innevarande år utgår för varje barn under 16 år allmänt barnbidrag med ett belopp av 450 kr. per år. Bidraget höjdes vid 1959 års höstriktdag i samband med införandet av en allmän omsättningsskatt med 50 kr. För budgetåret 1960/61 beräknas anslagsbehovet till 809 milj. kr., motsvarande ett antal bidragsberättigande barn av 1 798 000. Dessa torde fördela sig på olika barnfamiljer enligt följande sammanställning.

	Fullständiga familjer		Ofullständiga familjer	
	Antal barnfamiljer	Antal barn	Antal barnfamiljer	Antal barn
1 barn	485 000	485 000	72 000	72 000
2 „	299 000	598 000	20 000	40 000
3 „	106 000	318 000	5 000	15 000
4 „	37 000	148 000	2 000	8 000
5 „ och flera ..	20 000	109 000	1 000	5 000
	<hr/> 947 000	1 658 000	100 000	140 000

Genom införandet av en allmän omsättningsskatt har skattetrycket i vårt land stigit i sådan grad att det ligger högre än i varje fall det stora flertalet av med Sverige jämförbara länder. I särskilda motioner till årets riksdag tar vi upp detta problem till behandling och anför de skäl som enligt vår mening talar för att omsättningsskatten snarast bör avskaffas. För att detta skall kunna ske måste en väsentlig begränsning av de alltför höga statsutgifterna komma till stånd. Det blir därvid erforderligt att också angripa i och för sig önskvärda utgiftsändamål, inte minst sådana som drar en betydande kostnad. Vi ser oss därför nödsakade att på nytt förorda ett avskaffande av ett barnbidrag inom varje fullständig barnfamilj.

Det ingrepp i barnfamiljernas ekonomi som detta vårt förslag innebär måste vägas mot att barnfamiljerna vid ett avskaffande av omsättningsskatten kommer att få behålla en större del av den egna inkomsten för egen disposition. Vidare måste förslaget ses som en del — och en väsentlig sådan — i arbetet för en stabilisering av penningvärdet. Vad dessa båda omständigheter kan betyda för barnfamiljerna skall belysas nedan.

Hur stor merbelastningen på grund av omsättningsskatten blir för en viss familj kan aldrig exakt framräknas. Om det vore så att skatten endast

belastade den enskildes konsumtion, skulle den kunna uträknas till 4 % av vad familjen använder för inköp av varor av olika slag. Emellertid är omsättningsskatten konstruerad så, att den träffar en vara redan innan denna kommer på disken. Den som för att producera varor bygger en fabrik eller en verkstad eller som skaffar sig maskiner drabbas av omsättningsskatt. De olika förbrukningsartiklar han behöver i sin rörelse får han också betala skatt för. I vissa fall kommer han inte undan skatt ens för sådant som användes direkt i produktionen. Den ökning av produktionskostnaderna som på dessa olika sätt uppkommer lägges naturligtvis på priset, och sedan får konsumenten betala omsättningsskatt på det hela, alltså även på prisökningen. Omsättningsskatten drabbar vidare bostadsbyggandet och slår därför självfallet ut i höjda hyror. Det är även så, att kommuner och lands-ting måste betala omsättningsskatt för sina inköp, vilket belastar kommunerna och därmed kommunernas skattebetalare. Resultatet av allt detta blir att omsättningsskatten i realiteten vida kommer att överstiga 4 %.

Totalt beräknas omsättningsskatten inbringa staten 1 400 milj. kr. per år. Detta belopp skall alltså medborgarna betala. Det finns i vårt land ca 2 500 000 hushåll. Slår man ut skatten på dessa kommer man fram till en genomsnittlig belastning av 560 kr. per hushåll. Det är visserligen så, att den direkta statskatten sänkts något för att mildra omsättningsskattens verkningar. Den maximala lättningen härigenom är för gifta 140 kr. och inträffar vid inkomster mellan ca 16 500 och 23 500 kr. Såsom ovan nämnts har vidare barnfamiljerna såsom kompensation för omsättningsskatten fått en höjning av barnbidraget med 50 kr. per barn. En tvåbarnsfamilj får på så sätt 100 kr. mer i bidrag per år än tidigare. Ändock förhåller det sig uppenbarligen så, att omsättningsskattens införande innebär högst betydande skatteskärpningar för alla.

Det går inte att här göra gällande att det är "de rika" som får betala. Tvärtom drabbar omsättningsskatten med särskild tyngd de små inkomsttagarna. Ju mindre skatteförmågan är, desto större andel av inkomsten tar faktiskt omsättningsskatten. Det kan för att belysa frågan vara anledning söka utröna belastningen för inkomsttagare över en viss gräns. Med hjälp av inkomststatistiken kan man räkna fram ungefär hur mycket som återstår av inkomsterna för personer med mer än t. ex. 20 000 kr. per år, sedan de betalat sina direkta skatter och obligatoriska avgifter. Antar man att hela denna återstående inkomst användes till inköp av konsumtionsvaror — och alltså t. o. m. bortser från hyror — blir omsättningsskatten i detaljiststadiet för dessa personer dock inte ens 200 milj. kr. Mer än 1 200 milj. kr. av skatten skulle alltså falla på sådana som har mindre än 20 000 kr. i inkomst.

Redan det som här anförts rörande omsättningsskatten visar att denna oavsett kompensationsåtgärderna i genomsnitt betyder ungefär lika myc-

ket för en barnfamilj som ett barnbidrag. Ett borttagande av omsättnings- skatten kompenserar alltså i stort sett barnfamiljen för vad den må förlora under året i barnbidrag. Beaktar man därtill att barnbidrag utbetalas under en begränsad tid — 16 år — medan skatt för att täcka barnbidrags- kostnaden betalas dels under samma tid, dels också såväl före som efter denna tid, framstår det klart att ett borttagande av omsättningsskatten redan på kort sikt men framför allt på längre sikt är ett väsentligt intresse för barnfamiljerna, även om de för att nå detta mål nödgas avstå ett barn- bidrag. Då har ändå i resonemanget bortsetts från att ett fortsättande av den nuvarande utgiftspolitikken med säkerhet kommer att leda till höjningar av procenttalet för omsättningsskatten.

Härtill kommer så inflationens verkningar. Den expansion av statens utgifter som kännetecknat hela efterkrigstiden och som nu resulterat i en rekordmässigt hög skattenivå är en av de väsentligaste anledningarna till den inflationsutveckling som sedan kriget pågått nästan utan uppehåll. Ju mer omfattningsrik denna offentliga sektor tillåtes bli, desto snävare blir ramen för barnfamiljernas möjligheter att efter eget val sörja för sin väl- färd. Det är alltid så i ett samhälle att barnfamiljerna har mindre möjlig- heter till fritt konsumtionsval än andra. Barnfamiljerna har därmed också mindre möjligheter att undgå inflationens verkningar än andra och har därför ett särskilt intresse av att penningvärdet stabiliseras.

Under 1950-talet har levnadskostnaderna i vårt land stigit med drygt 50 %, d. v. s. med i genomsnitt mer än 4 % per år. Med nuvarande inkomst- läge för familjerna motsvarar en dylik inflation en fördyring på ett års tid av konsumtionen motsvarande ungefär lika mycket som ett barnbidrag uppgår till. Det kan visserligen invändas att en penningvärdeförsämring brukar åtföljas av komensation genom att lönen höjes. Till väsentlig del är emellertid sådan komensation endast skenbar. Dels kommer lönejuste- ringar regelmässigt blott en gång om året och i efterhand, samtidigt som en ny penningvärdeförsämring är i gång som helt eller delvis åter upp kom- pensationen. Dels medför den nominella höjningen av lönen — även där den blott tjänar till att återställa bruttolönen till dess tidigare realvärde — att en större andel av lönen än tidigare tages i skatt. Skatten stiger med andra ord procentuellt mer än lönen.

Vid ett bedömande av högerpartiets alternativ till regeringens budget- politik bör även tagas i betraktande att högerpartiet föreslagit vissa spar- främjande åtgärder med sikte inte minst på barnfamiljerna. För egnahems- ägaren och innehavaren av en bostadsrättslägenhet föreslår vi avdragsrätt vid inkomsttaxeringen för vissa amorteringar utöver de "normala". Maxi- mum för en barnlös vill vi sätta till 700 kr. med tillägg för barnfamiljer av 200 kr. för varje barn under 16 år. Vi föreslår också, att barnfamiljer skall få rätt att göra avdrag för visst s. k. utbildningssparande. De föräldrar som

under ett år sparar av sin inkomst för att möjliggöra för sina barn att i framtiden skaffa sig utbildning skall enligt det förslag vi lagt fram i andra motioner under där angivna förutsättningar få göra avdrag i deklarationen för ett årligt sparande på 1 200 kr.

Trots att högerpartiets samlade ekonomiska alternativ totalt sett — alltså inberäknat ett avskaffande av ett barnbidrag i varje fullständig barnfamilj — innebär en väsentlig förbättring för barnfamiljerna i jämförelse med regeringens budgetpolitik, finner vi det angeläget att för familjer med många barn ge en ytterligare förbättring, nämligen i form av förhöjt barnbidrag fr. o. m. det tredje barnet. En liknande ordning förekommer i ett flertal andra länder. Enligt vår mening bör bidrag utgå med 400 kr. för andra barnet i en familj, med 500 kr. för tredje barnet och med 600 kr. för varje ytterligare barn. Det sammanlagda barnbidraget i fullständiga familjer skulle alltså bli av följande storlek:

2 barn	400 kr.,
3 „	900 „ ,
4 „	1 500 „ ,
5 „	2 100 „ ,
6 „	2 700 „ .

Vi har också funnit det angeläget att speciellt beakta de besvärligheter under vilka ofullständiga barnfamiljer lever. Särskilt svårt torde ensamma mödrar ha det. Vårt förslag om borttagande av ett barnbidrag undantar därför de ofullständiga familjerna, som alltså bör få barnbidrag även om endast ett barn finnes i familjen. De ofullständiga familjerna skulle därmed genomgående få 400 kr. mer i barnbidrag än en fullständig familj med samma antal barn.

Tekniskt har vi — för att inte behöva ha olika bestämmelser i lagen om allmänna barnbidrag i fråga om barn i fullständiga och barn i ofullständiga familjer — funnit det lämpligt att överföra bestämmelsen om det "första" barnbidraget i ofullständiga familjer till lagen om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn. Detta bidrag skall självfallet icke behövsprövas och ej heller påverka övriga förmåner enligt denna lag.

Även familjer där föräldrarnas huvudsakliga inkomst är ålderspension, invalidpension eller sjukpension enligt lagen om folkpensionering bör enligt vår mening få barnbidrag för samtliga barn under 16 år.

Här framlagda förslag skulle minska statens kostnader för allmänna barnbidrag med ca 465 milj. kr. om året. Å andra sidan skulle de öka statens kostnader för de särskilda barnbidragen med ca 45 milj. kr., varav ca 6 milj. kr., beräknats för särskilda inkomstprövade barnbidrag till barn vars föräldrar åtnjuter folkpension eller sjukpension enligt lagen om folk-

pensionering. Totalt skulle alltså kostnaderna minska med ca 420 milj. kr., räknat för helt budgetår.

I våra motioner angående den allmänna omsättningsskatten förordar vi, att denna skall upphöra fr. o. m. ingången av år 1961. På grund härav bör justeringen i fråga om barnbidragen ske först fr. o. m. samma dag. För budgetåret 1960/61 skulle besparingen alltså uppgå till 210 milj. kr.

Genom beslut av 1947 års riksdag avskaffades de tidigare vid beskattningen utgående *barnavdragen*. Sverige torde därmed vara det enda land där en differentiering av inkomstskatten med hänsyn till försörjningsbördan för barn inte göres. Det innebär en stor orättvisa mot barnfamiljerna att de icke äger rätt till högre ortsavdrag än barnlösa, eftersom den inkomst som helt saknar skattekraft — "existensminimum" — och som följaktligen icke bör beskattas givetvis ligger högre för barnfamiljer än för barnlösa makar. I ett system som bygger på skatteförmågeprincipen borde därför en variation av ortsavdraget bl. a. med hänsyn till förekomsten av barn vara ofrånkomlig.

I motioner till 1959 års riksdag har vi utförligt behandlat denna fråga (se I: 34). Såsom framgår av en utredning i denna motion är frånvaron av barnavdrag till nackdel främst för familjer med låga inkomster, vilka därigenom får den förhållandevis största skatteskärpningen. Vi hänvisar till dessa motioner.

I princip är vi beredda att förorda ett fullständigt återinförande av barnavdrag vid såväl den statliga som den kommunala beskattningen. Med hänsyn till det ansträngda budgetläge som på grund av den hittillsvarande utgiftspolitikens måste bestå ännu ett par år framåt, *även om* de av oss förordade besparingarna på olika områden genomföres, tvingas vi emellertid att för närvarande avstå från att framlägga konkret förslag i sådan riktning och i stället förorda en utredning i syfte att göra den erforderliga anpassningen till de avdrag som nu gäller för ensamstående resp. gifta. I samband härmed bör även frågan om barnbidragens utformning och storlek tagas upp till behandling. Därest skatteavvägningen mellan barnlösa familjer och barnfamiljer liksom mellan skilda barnfamiljer med hänsyn till den varierande försörjningsbördan får ett följdriktigt uttryck genom återinförande av barnavdrag, måste nämligen — i varje fall i vissa inkomstlägen — behovet av särskilt bidrag från statens sida för underlättande av barnförsörjningen bli väsentligt mindre än nu. Det förefaller oss rimligt att man i ett sådant läge låter barnbidraget utgå efter en med inkomstens stegring fallande skala för att efter hand helt upphöra. Var gränserna i så fall bör ligga kan givetvis inte bedömas utan särskild utredning och särskilda överväganden.

I förevarande motion hemställer vi om de författningsändringar som er-

fordras för genomförande av vårt förslag rörande ändring av barnbidragen, medan utredningsyrkandet framföres i särskild motion.

Aberopande det anförda hemställer vi,
att riksdagen måtte antaga följande

1) *Förslag*

till

Lag om ändring av 1 § lagen om allmänna barnbidrag den 26 juli 1947.

Härigenom förordnas att 1 § lagen om allmänna barnbidrag den 26 juli 1947 skall erhålla följande ändrade lydelse.

1 §.

För barn, som är svensk medborgare och bosatt i riket, skall av allmänna medel såsom bidrag till barnets uppehälle och uppfostran utgå allmänt barnbidrag. Oavsett att barn enligt vad nedan sägs med hänsyn till sin ålder skulle vara bidragsberättigande, skall bidrag likväl ej utgå för detta i familj med endast ett bidragsberättigande barn. Ej heller skall, då i familj finnes flera sådana barn, bidrag utgå till det äldsta av dessa.

Bidraget utgår med 400 kronor om året för näst äldsta barnet, med 500 kronor om året för det därefter följande samt med 600 kronor om året för ettvarit ytterligare barn i samma familj.

Bidrag skall i övrigt utgå i enlighet med vad nedan närmare stadgas.

Allmänt barnbidrag — — — i riket.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1961.

2) *Förslag*

till

Lag om ändringar i lagen den 26 juli 1947 om särskilda barnbidrag till änkers och invaliders barn.

Härigenom förordnas att 1 och 5 §§, 6 § 1, 3 och 4 mom., 7, 10, 12, 15 och 19 §§ lagen den 26 juli 1947 om särskilda barnbidrag till änkers och invaliders m. fl. barn skola erhålla följande ändrade lydelse.

1 §.

Till uppehälle — — — särskilt barnbidrag.

icke behovsprövat särskilt barnbidrag utgår med 400 kronor för barn och år, såvida barnet icke är berättigat till allmänt barnbidrag och

1) barnets föräldrar avlidit;

2) barnets vårdnadshavare, om denne icke är särskilt förordnad förmyndare, är ogift och med barnets fader icke sammanboende kvinna, änka, änk-

ling, frånskild, hemskild eller gift och på grund av söndring i äktenskapet levande åtskild från andra maken;

3) barnets vårdnadshavare är särskilt förordnad förmyndare och skyldighet att underhålla barnet åvilar person som ovan vid 2 omförmäles; eller

4) för barnet utgår behovsprövat särskilt barnbidrag.

Behovsprövat särskilt barnbidrag utgår, där ej annat följer av vad nedan sägs, med 600 kronor för barn och år.

5 §.

Behovsprövat särskilt barnbidrag utgår, där ej — — — av föräldrarna.

Har barnet inkomst, som ej härrör från dess eget arbete och som helt eller i mera väsentlig mån kan anses täcka kostnaderna för dess uppehälle och uppfostran, skall behovsprövat särskilt barnbidrag antingen ej utgå eller ock nedsättas efter vad som finnes skäligt. Såsom inkomst — — — enligt bidragsförskottslagen.

6 §.

1 mom. Behovsprövat särskilt barnbidrag utgår jämväl, där ej — — — tre år.

Barnbidrag enligt — — — utgiva underhållsbidrag.

3 mom. För barn som avses i 1 mom. skall enligt vad nedan sägs behovsprövat särskilt barnbidrag minskas med hänsyn till försörjarens årsinkomst. Såsom försörjare — — — om barnet.

Om försörjaren åtnjuter folkpension eller uppbär hustrutillägg eller skulle ägt erhålla sådan förmån, därest ej hans årsinkomst uteslutit honom från rätten därtill, skall vad i lagen om folkpensionering är stadgat rörande minskning av folkpension på grund av den pensionsberättigades årsinkomst gälla även i fråga om minskning av behovsprövat särskilt barnbidrag; dock skall — — — med barn.

I annat fall än som avses i föregående stycke minskas behovsprövat särskilt barnbidrag med en tredjedel av försörjarens årsinkomst i vad den överstiger 2 400 kronor och med ytterligare en tredjedel i vad den överstiger 3 300 kronor. Är försörjaren — — — 4 200 kronor.

Finnas, då — — — varje barn.

Är den, vars inkomst skall läggas till grund för beräkandet av barnbidrag, underhållsskyldig mot barn under sexton år som icke är berättigat till behovsprövat särskilt barnbidrag, skall vid — — — sådant avdrag.

4 mom. Har barn inkomst, som ej härrör från dess eget arbete, skall behovsprövat särskilt barnbidrag minskas med nämnda inkomst i vad den överstiger 200 kronor för år. Kan barnet — — — å barnbidraget.

7 §.

För barn, som är adopterat, utgår särskilt barnbidrag endast om barnet

i sin egenskap av adoptivbarn enligt bestämmelserna i 1 § eller nedan i denna paragraf är berättigat till sådant bidrag.

I fråga — — — mellan makarna.

För annat adoptivbarn än i andra stycket avses utgå behovsprövat barnbidrag:

1. enligt — — — mannen avlidit.

I fall — — — barnets försörjare.

Där ej särskilda omständigheter till annat föranleda utgår icke behovsprövat barnbidrag av den anledningen att adoptant eller adoptants make åtnjuter folkpension med mindre adoptionen skett minst två år före den dag då pensionen söktes.

10 §.

Har, i fall då behovsprövat särskilt barnbidrag utgått för barn, adoptivbarn eller styvbarn till någon, som uppburit invalidpension eller sjukpension enligt lagen om folkpensionering, folkpensionen indragits enligt 14 § 1 mom. första stycket nämnda lag eller den för sjukbidrags åtnjutande bestämda tiden gått till ända, må, där särskilda skäl föreligga, behovsprövat barnbidrag med efter hand nedsatt belopp utgå under ytterligare högst ett år. Ej må — — — sexton år.

12 §.

Den som uppbär icke behovsprövat särskilt barnbidrag är pliktig att till pensionsstyrelsen eller pensionsnämnd utan oskäligt dröjsmål anmäla om förutsättning för bidrag icke längre är för handen.

Den vars — — — till barnet.

Har barn särskilt förordnad förmyndare, åligger det denne att göra anmälan, som i föregående stycke sagts, om barnets — — — eller adoptant.

Uppbäres behovsprövat barnbidrag av myndighet eller annan person än ovan avses, är jämväl sådan myndighet eller person anmälningskyldig.

15 §.

Ansökning om icke behovsprövat särskilt barnbidrag skall göras hos pensionsnämndens ordförande i det pensionsdistrikt där barnet är kyrkobokfört.

Ansökning om behovsprövat särskilt barnbidrag skall göras:

1. om — — — blivit mantalsskriven.

Finnes ej — — — stadigvarande vistas.

Ansökning om icke behovsprövat särskilt barnbidrag göres av barnets vårdnadshavare. Äro vårdnadshavarna två, må ansökningen göras av den ene.

Ansökning om behovsprövat särskilt barnbidrag göres, då särskilt förordnad förmyndare finnes, av denne och eljest av den vars inkomst enligt

6 § 3 mom. eller 7 § fjärde stycket skall ligga till grund för beräkning av bidraget.

Har barnavårdsman förordnats för barnet, vare också denne behörig att göra ansökning om särskilt barnbidrag.

Ansökning, som — — — å denne.

Vid ansökningen — — — skäl godtaga.

Vad sålunda — — — sådant bidrag.

19 §.

Kommun skall för varje kalenderår bidraga till kostnaderna för behovsprövade särskilda barnbidrag med viss andel, motsvarande tre — — — finnes, vistelseort.

Angående beräkning — — — folkpensioneringen stadgas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1961.

Stockholm den 27 januari 1960

Jarl Hjalmarson

Martin Skoglund

Tage Magnusson

Leif Cassel

T. G. von Seth

Einar Hægglom

Ernst V. Ståding

Gunnar Heckscher

Karin Wetterström

Carl Östlund